
ภาคผนวก 2 : สรุปประเด็นจากการประชุมสัมมนา

การประชุมสัมมนาโครงการจัดทำเอกสารประมวลผลงานเกี่ยวกับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา จัดขึ้นในวันที่ 28 กันยายน 2541 ณ ห้องประชุม สำนักวิจัยและพัฒนา มีวัตถุประสงค์ที่สำคัญคือ ต้องการระดมความคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากคณาจารย์ นักวิจัยและบุคลากรอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับผลงานที่รวบรวมได้ และผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ ในประเด็นต่าง ๆ ตามข้อกำหนดโครงการ การดำเนินงานได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากบุคลากรที่เกี่ยวข้อง และสามารถสรุปประเด็นความคิดเห็นจากการประชุมสัมมนาซึ่งนำเสนอในรายงานส่วนนี้โดยแยกเป็น 2 ส่วน ได้แก่

- (1) สรุปผลการดำเนินงาน
- (2) ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากที่ประชุม

6.1 สรุปผลการดำเนินงาน

ฝ่ายจัดการโครงการได้ชี้แจงความเป็นมาของโครงการวิจัยว่าเป็นผลมาจากการที่สภามหาวิทยาลัยได้ตั้งคำถามเกี่ยวกับ “ศักยภาพและบทบาทของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ในการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” มหาวิทยาลัยจึงได้มอบหมายให้คณะกรรมการจัดการสิ่งแวดล้อม ร่วมกับ สำนักวิจัยและพัฒนาดำเนินการศึกษาวิจัยเพื่อรวบรวมและประมวลผลจากรูปแบบต่าง ๆ โดยเปิดโอกาสให้ผู้ที่เกี่ยวข้องและผู้เข้าร่วมประชุมทุกท่านสามารถตรวจสอบเอกสารและเสนอแนะ ในขั้นตอนของการจัดประชุมสัมมนาได้สรุปผลการดำเนินงานโดยอ้างถึงเอกสารประกอบการประชุมสัมมนาบทที่ 1-4 ดังนี้

- ผลงานที่รวบรวมได้มากกว่า 140 ชิ้น ส่วนใหญ่เป็นผลงานด้านวิทยาศาสตร์ โดยเฉพาะสาขาเคมีและชีววิทยา
- งานวิจัยส่วนใหญ่มีที่มาจากความสนใจของนักวิจัย และมักมีเป้าหมายอยู่ที่ข้อมูลมากกว่าวิธีการจัดการหรือแก้ปัญหา
- ลักษณะของการดำเนินโครงการ พบว่าส่วนใหญ่ดำเนินงานแบบแยกส่วน ไม่ได้ให้ความสำคัญกับความเชื่อมโยงในเชิงระบบ
- คณะผู้วิจัยมีข้อเสนอในขั้นต้นดังนี้
 - มหาวิทยาลัยควรวางแผนภารกิจให้เป็นระบบมากขึ้น โดยเฉพาะเรื่อง “ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา” และจำเป็นต้องมีผู้ชำนาญการรับผิดชอบ วิเคราะห์และวางแผนพัฒนาโครงการ/ชุดงานวิจัยให้เป็นระบบ โดยต้องมีหลักเกณฑ์ และมีเป้าหมายให้ชัดเจน
 - ด้านการเรียนการสอน น่าจะนำเอาประเด็นปัญหาลุ่มน้ำให้นักศึกษาเข้ามามีส่วนร่วมเรียนรู้และร่วมแก้ปัญหาเท่าที่จะเป็นไปได้ โดยเฉพาะด้านชีววิทยา นิเวศวิทยาและเคมี รวมทั้งด้านวิศวกรรมศาสตร์ และการจัดการสิ่งแวดล้อม ซึ่งควรหาทางนำศาสตร์นี้ไปประยุกต์ใช้ประโยชน์
 - ควรให้ความสำคัญแก้ปัญหา และแก้ไขปัญหามาตามความสำคัญ
 - ควรยกระดับความสามารถในการดำเนินการเป็นสหวิทยาการให้มากขึ้น เนื่องจากปัญหาของทะเลสาบมักจะมีประเด็นที่หลากหลายและซับซ้อน การดำเนินการแบบแยกส่วนมักไม่สามารถนำไปสู่การแก้ปัญหาที่มีประสิทธิผล
 - ผลงานทางเคมีและชีววิทยาที่มีอยู่มากมายนี้ควรหาทางนำไปใช้ประโยชน์ให้เป็นรูปธรรมให้มากที่สุด
 - การจัดสรรงบประมาณสนับสนุนการวิจัย ควรจัดสรรให้สอดคล้องกับปัญหาและ/หรือความต้องการของกลุ่มน้ำ
 - ควรยกระดับงานบริการวิชาการให้เป็นงานวิจัยและ/หรือปรับปรุงโครงการวิจัยเป็นการวิจัยเพื่อบริการให้มากขึ้น โดยมีคณะกรรมการตรวจสอบคุณภาพผลงานวิชาการ
 - ควรให้ความสำคัญกับการวิจัยและการบริการวิชาการให้เป็นที่ยอมรับของผู้ว่าจ้างหรือคนในลุ่มน้ำ เพื่อให้สามารถเป็นผู้นำในด้านวิชาการในพื้นที่ได้
 - ควรจัดบุคลากรเข้าปฏิบัติงานให้สอดคล้องกับความสามารถ
 - ควรปฏิรูปการใช้ข้อมูลลุ่มน้ำ ให้สามารถใช้ได้สะดวกกับทุกคน
 - ควรให้ความสำคัญกับการแต่งตั้งบุคคลร่วมเป็นกรรมการในคณะกรรมการชุดต่าง ๆ ควรเป็นผู้ที่สามารถให้ความเห็นเชิงวิชาการ เชิงวิเคราะห์ประเด็นปัญหาได้จริง
 - ควรให้ความสนใจมรดกทางวัฒนธรรม สถาปัตยกรรมและศิลปกรรม ซึ่งเป็นรากฐานในการเสริมสร้างความเข้มแข็งของประชาคมต่าง ๆ ในลุ่มน้ำ ปัจจุบันมหาวิทยาลัยมีบทบาทในส่วนนี้น้อย

- ควรกำหนดเป็นนโยบายที่ชัดเจนของมหาวิทยาลัย ถ้าเห็นว่าลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาเป็นสิ่งสำคัญของภาคใต้ และมหาวิทยาลัยจะเข้ามามีส่วนร่วมรับผิดชอบในอนาคต

ทั้งนี้มหาวิทยาลัยจะต้องดำเนินการศึกษาวิเคราะห์จมองภาพรวมของระบบชัดเจน ซึ่งจะช่วยให้รู้ว่าโดยศักยภาพของมหาวิทยาลัย จะทำอะไรได้บ้าง จากนั้นอาจจัดแบ่งหมวดหมู่งานวิจัยที่เกี่ยวกับลุ่มน้ำ ฯ ว่า ควรเกี่ยวข้องกับสาขาวิชาใดบ้าง มีประเด็นใดบ้างเป็นประเด็นหลักที่จะเข้าไปเสริมในสาขานั้น แต่ละประเด็นหลักอาจจะมีรายละเอียดย่อยต่าง ๆ ซึ่งจะนำไปสู่ชุดงานวิจัยจำนวนหนึ่งที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกัน

จากนั้นผู้วิจัยซึ่งรับผิดชอบผลงานด้านสังคมศาสตร์ชี้แจงเพิ่มเติมว่า สำหรับผลงานด้านสังคมศาสตร์ รวบรวมได้ทั้งหมด 20 ชิ้น เป็นงานวิจัย 12 ชิ้น วิทยานิพนธ์ 4 ชิ้น และบทความ 4 ชิ้น แยกเป็นประเด็นการศึกษา ได้ 6 ประเด็น ได้แก่

- ประเด็นด้านสังคมวิทยา เป็นการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม ระบบนิเวศและวิวัฒนาการงานวิจัย 1 ชิ้น วิทยานิพนธ์ 1 ชิ้น และบทความ 2 ชิ้น
- ด้านประชากรศาสตร์และการย้ายถิ่น มี 1 ชิ้น
- ด้านนโยบายการพัฒนาการวางแผนการจัดการสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ งานวิจัย 2 ชิ้น วิทยานิพนธ์ 1 ชิ้น
- ด้านการจัดการแบบมีส่วนร่วมรวมถึงการจัดการแบบเป็นระบบรวมทั้งการมีส่วนร่วมของชุมชนประชาชน มีประมาณ 6 ชิ้น
- ด้านการใช้ประโยชน์ในทรัพยากร บทบาทของรัฐ และเอกชนในการจัดตั้งการใช้ประโยชน์ในทรัพยากรมี 3 ชิ้น
- ด้านการศึกษา และทัศนคติความรู้ มี 1 ชิ้น

ในส่วนของสังคมศาสตร์ พบว่ามีผลงานที่เกี่ยวกับชีวิต ภูมิปัญญาชาวบ้าน ศิลปวัฒนธรรม เป็นส่วนใหญ่ งานเกี่ยวกับลุ่มน้ำโดยตรงมีน้อย

จากนั้นผู้วิจัยในส่วนของสำนักวิจัยและพัฒนาได้ชี้แจงเพิ่มเติมเกี่ยวกับบทบาทของมหาวิทยาลัยในสถานภาพขององค์กร ซึ่งเกี่ยวข้องกับกรรมการ 3 ชุด ได้แก่

- คณะกรรมการการพัฒนาลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา
- คณะกรรมการกำกับดูแลปัญหาและประสานการใช้ประโยชน์ทรัพยากรน้ำในทะเลสาบสงขลา
- คณะกรรมการนโยบายและประสานงานการวิจัยลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา (แต่งตั้งภายใน มอ.)

ผู้วิจัยสรุปว่า แม้ว่ากรรมการชุดที่ 3 ซึ่งเป็นองค์กรภายใน มอ. พอจะมีผลงานอยู่บ้าง โดยเข้าเป็นกรรมการภายใต้ความช่วยเหลือของเดนมาร์ก แต่จริง ๆ แล้ว กรรมการทั้ง 3 ชุด ไม่ได้ปฏิบัติงานอย่างเต็มประสิทธิภาพไม่ค่อยมีกิจกรรม แม้แต่การประชุมก็ประชุมบ้าง ไม่ประชุมบ้าง

6.2 ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะจากที่ประชุม

การประชุมสัมมนาได้รับความร่วมมือด้วยดีจากคณาจารย์ นักวิจัย และบุคลากรที่เกี่ยวข้องในสังกัด มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ และผู้ทรงคุณวุฒิในพื้นที่ รวม 26 คน (ดังรายชื่อในภาคผนวก 2) ทุกคนมีส่วนร่วมให้ข้อคิดเห็นและข้อเสนอแนะสรุปได้ดังนี้

- อ.วีระพันธ์ :**
- การพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติให้ได้ผลเกิดความเจริญก้าวหน้าได้ขึ้นอยู่กับทรัพยากรคน เพราะฉะนั้นควรพัฒนาคนในพื้นที่ลุ่มน้ำควบคู่กันไปด้วย
 - การทำงานมักขาดระบบความต่อเนื่อง ทำงานแบบหลายคนสั่ง
 - ควรทำการศึกษาข้อมูลย้อนหลัง (case study) โดยการสัมภาษณ์คนที่มีถิ่นฐานเดิมอยู่ในพื้นที่ตั้งแต่รุ่นบรรพบุรุษ (คนเฒ่า คนแก่) ซึ่งมีข้อมูลบางอย่างที่ขาดหายไป และไม่สัมพันธ์กัน
 - ที่ผ่านมามีการศึกษาแบบได้รับคำสั่งให้ทำ ควรจะทำการศึกษแบบ Supplement ให้มาก
 - ควรตั้งขอบเขตการพัฒนาด้านสิ่งแวดล้อม "development of Songkhla lake basin" ให้กว้าง
 - ให้ถือว่าการเรียนการสอนเป็นส่วนหนึ่งของ lake basin

- ผศ.อำนาจ :**
- ควรให้ความสำคัญกับการศึกษาวิจัยเพื่อหาขีดความสามารถในการรองรับ (ของเสียจาก) การพัฒนาของกลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา เพราะเป็นเงื่อนไขสำคัญสำหรับทุกกิจกรรม

- รศ.เรียงชัย :**
- ประวัติศาสตร์เกี่ยวกับทะเลสาบมีมานานพอสมควร เพราะฉะนั้นการศึกษาส่วนย่อย ๆ จะมีมาก ควรจะรวบรวมให้ได้มากกว่านี้จากหลาย ๆ แหล่ง เช่น ห้องสมุด
 - หากต้องการให้ มอ. สามารถทำงานกับทะเลสาบสงขลา ทางสภามหาวิทยาลัยจะต้องบอกว่าให้ทำเกี่ยวกับทะเลสาบอย่างไรบ้าง ทางมหาวิทยาลัยจะชี้เรื่องปัญหาทะเลสาบอย่างไร ประเด็นไหนภายในเวลาสักเท่าไร สาย ก, ข, ค คณะต่างๆ จะทำงานอย่างไร ประสานงานอย่างไร เรามีปัญหาค่อนข้างมาก ระบบการทำงานของเรายังไม่ลงตัว ในเรื่องงานวิจัย นโยบาย ควรต้องชัดเจน เริ่มจากในส่วนผู้บริหารก่อน
 - การประมวลเอกสารน่าจะต้องกระชับให้มากกว่านี้ ควรมีหัวข้อชัดเจน เวลา และทำอย่างไร เพื่อให้เห็นภาพว่า 5 ปีข้างหน้า เราจะทำอย่างไร เพื่อทะเลสาบสงขลา

- ผศ.วิชัย :**
- มอ. มีคนที่ดูเหมือนมีความรู้เยอะ แต่ขาดคนรู้จริง
 - น่าจะมีการกำหนดจุดยุทธศาสตร์ และตั้งเป้าหมายไว้
 - น่าจะเปลี่ยนบทบาทมาเป็นคิดเอง จัดการเองได้

รศ. สันหทัย :

- ในฐานะที่เคยดูแลสำนักวิจัยและพัฒนาและมีความเกี่ยวข้องกับสภาอุตสาหกรรม เห็นว่าทางสภาอุตสาหกรรม ต้องการให้ทาง มอ. มีส่วนร่วมในการดำเนินการจัดการลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา ทั้งนี้ เพราะว่าคุณภาพของ มอ. มีมาก รายงานการวิจัยทะเลสาบสงขลาของ มอ. ได้ทำไว้มาก และทางสภาอุตสาหกรรมต้องการให้งานวิจัยนี้ได้กระจายออกไป และได้เสนอความคิดที่ว่าควรจัดลำดับความสำคัญของปัญหา และน่าจะติดต่อประสานงานกับหน่วยงานราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการดูแลทะเลสาบ เพื่อไม่ให้งานซ้ำซ้อนและมาแบ่งดูว่าทาง มอ. จะทำอะไรได้บ้างทั้งนี้
- ควรจัดลำดับความสำคัญของปัญหาให้เสร็จโดยร่วมกับหน่วยงานราชการ และหน่วยงานเอกชนที่เกี่ยวข้อง
- จัดโครงการแลกเปลี่ยนข้อมูล/ความคิดเห็นกัน โดยทาง มอ. อาจขอความคิดเห็นในเรื่องใดก็ได้

ในเรื่องมลพิษทางน้ำของโรงงานอุตสาหกรรม ขณะนี้โรงงานต่างให้ความสำคัญโดยให้มีผู้ควบคุมสิ่งแวดล้อมเป็นพิษ มีการจัดฝึกอบรมให้แก่ผู้ควบคุมสิ่งแวดล้อม และจดทะเบียนขึ้นกับทางกรมโรงงาน เกี่ยวกับการปล่อยน้ำเสีย ที่มีความสกปรกสูงของโรงงานที่มีระบบบำบัดน้ำเสีย กรมโรงงานยอมให้สภาอุตสาหกรรมผ่อนผันให้มีการเพิ่มค่าปรับในประกาศกระทรวง สภาอุตสาหกรรมจะทำให้มีโรงงานอุตสาหกรรมทั้งหมดเป็นโรงงานตัวอย่างที่มีเทคโนโลยีที่ทันสมัย และจะพยายามมุ่งผลักดันให้อยู่ในมาตรฐาน ISO 14000

- รศ. สมยศ :**
- เสนอให้ควรรวบรวมเอกสารจากที่อื่นที่มีการทำเรื่องนี้เข้ามาร่วมพิจารณาด้วย เช่น ของ ม.ทักษิณ ทั้งนี้ เพื่อให้เห็นภาพได้ชัดขึ้น แล้วเราจึงค่อยมาว่ากันใหม่ของ มอ. ว่าเราควรจะทำอะไร อย่างไร จะยากตรงที่การสังเคราะห์ แต่เมื่อเราทำแล้วจะได้เห็นภาพความเชื่อมโยงกันในแง่กายภาพ ชีวภาพ แ่งสังคม เพราะว่าหลายท่านได้พูดว่า “มองไม่เห็นภาพว่าทำไมคนนำมาเชื่อมโยงกับทรัพยากรธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อมได้อย่างไร” ทั้งนี้เนื่องจากขาดการสังเคราะห์อยู่ หากว่าเราจะทำอะไรในอนาคตแต่ถ้าไม่มีประวัติความเป็นมา ไม่เห็นภาพความเปลี่ยนแปลง ก็เสมือนว่าเรามองอนาคตไม่ออก อาจนำวิธีอนาคตศึกษามาใช้ ทั้งนี้ไม่ใช่ว่าเราเห็นภาพอนาคตอย่างเดียว เราต้องมองพัฒนาการในอดีตเข้ามาเกี่ยวข้องด้วย เพราะการจะพัฒนาไปสู่แนวทางใหม่ เราจะได้รู้ว่าเราจะต้องทำอะไรบ้าง ดังนั้น เราจำเป็นจะต้องรวบรวมเอาเอกสารจากที่อื่นเข้ามาด้วย

- รศ. สมบูรณ์ :**
- งานวิจัยควรมีตัวเลขเข้ามาบ้าง เพราะงานวิจัยลุ่มน้ำส่วนใหญ่มีแต่ข้อมูล และควรรวบรวมเอาความคิดเห็นความต้องการของคนในพื้นที่เข้ามาเป็นส่วนประกอบด้วย เพื่อเอาข้อเท็จจริงจากความต้องการของคน จริง ๆ

- อ.วีระพันธ์ :** - ความมองไปที่ระบบ มองให้กว้างว่าที่มองอยู่ มอ. เองไม่ได้ใช้คนได้เต็มศักยภาพที่แต่ละคนมีอยู่ และอยากให้มีมองประเด็นการพัฒนาลุ่มน้ำ เรายังมองการจัดการสิ่งแวดล้อมว่าเป็นการร่วมมือกันในการพัฒนา เรายังมองปัญหาไม่ครบ เพราะการพัฒนาลุ่มน้ำจะต้องมองไปให้ไกลกว่าคนอื่น และความมองที่ carrying capacity ด้วย องค์การหากอยู่เฉย ๆ ก็ไม่พัฒนา จากรัฐธรรมนูญ หมวดการปกครองท้องถิ่น เรายังจะนำเอาโครงสร้างของการบริหารอาศัย local potentials เป็นกรอบ เพราะในรัฐธรรมนูญมีข้อที่บอกว่าสามารถทำเป็นองค์กรปกครองท้องถิ่นขนาดใหญ่ ซึ่งองค์กรรูปแบบนี้น่าจะสามารถนำมาใช้กับลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาได้
- ผศ.อำนาจ :** - การประเมิน carrying capacity มีหลายแนวทางและต้องอาศัยเกณฑ์หลายเกณฑ์ คนที่จะทำได้ต้องมีความเข้าใจและจะต้องพิจารณาให้ดี
- รศ.เพริศพิศ :** - มองไปที่ผู้บริหารว่า ผู้บริหารตั้งใจจะผลักดันและสนับสนุนงานวิจัยแค่ไหน เพราะจากที่ผ่าน ๆ มา ที่ให้มีการตอบคำถามที่ถามไป ถามข้อคิดเห็นทุกครั้งที่มีการส่งไปให้กรอกนั้น ไม่เห็นว่าจะมีการทำอะไรเลย ไม่มีการพัฒนาเป็นรูปธรรมจริง ๆ
- อ.วีระพันธ์ :** - ผู้บริหารไม่มองงานวิจัยแต่มองไปที่เงินสนับสนุนการวิจัย มอ. มีเงินงบประมาณ 900 ล้านบาท ใน 1 ปี มีรายได้สะสมอยู่ 600 ล้านบาท เงินงบประมาณมีมาก แต่บางส่วนไม่ทราบว่าย้ายไปไหน การที่บอกว่า มอ. ไม่มีเงิน จึงไม่จริง
- คุณจงจิตร :** - การประมวลสิ่งที่ มอ. มีอยู่ทั้งหมดจากการศึกษา น่าจะนำมาทำฐานข้อมูลเป็นหมวดหมู่ทั้งหมด จัดเป็นด้านๆ โดยอาจทำฐานข้อมูลย่อยๆ เพื่อว่าสิ่งที่ทำไปแล้วจะได้ไม่ต้องทำซ้ำซ้อนกันอีก คนภายนอกและภายในจะได้มาใช้บริการได้ อีกทั้งจะได้ทราบจุดแหล่งจากการวิจัย และการวิจัยเรื่องได้ไม่มีใครทำ คนอื่นจะได้ทำ
- รศ.สุรพล :** - ปัญหาการวิจัยของมอ. คือ ขาดความรู้ ความเข้าใจปัญหาจากภายนอก ควรจะทำวิจัยร่วมกัน
- การจัดการต้องอาศัยความร่วมมือจากรัฐ มอ. และสังคม ควบคู่กันไป
- อ.พรศิลป์ :** - มหาวิทยาลัย ควรตั้งเป้าหมายให้ชัดเจน ว่าเราควรมีบทบาทอย่างไรต่อทะเลสาบสงขลามีเป้าหมายไว้เพื่ออะไร ควรมีคณะกรรมการคอยดูแลและให้ทุนการวิจัย เพื่อเราจะได้ดูว่าเราไปถึงเป้าหมายนั้นหรือไม่ หากมีเป้าหมายชัดเจน ให้ทุกคนได้ทราบเป้าหมาย รู้ว่าต้องการพัฒนาอะไร และมีการ

ตรวจสอบติดตามในสิ่งที่ทำไปแล้วด้วย ว่าสิ่งที่ทำไปแล้วสามารถให้คำตอบเป้าหมายบางท่านได้หรือไม่ ก็จะเป็นการดี

- อ.เสาวภา :** - บทสรุปแต่ละ paper น่าจะมีข้อสรุปที่สำคัญ ๆ ชัดเจน เพื่อให้สามารถรู้ว่านำมาใช้ประโยชน์ได้อย่างไร ความรู้จากแต่ละท่าน นำมาประมวลผลได้อย่างไร ผู้อ่านหากอ่านแล้วไม่เข้าใจก็ควรมาพูดคุยทำความเข้าใจกันก่อน (ผู้เป็นเจ้าของงานวิจัยควรมีส่วนร่วมในการสรุป)
- รศ.เรียงชัย :** - ทางมหาวิทยาลัย น่าจะมีนโยบายชัดเจนว่าจะทำงานเพื่อทะเลสาบสงขลาอย่างไร มีเวลาหรือไม่
- ระเบียบทางการเงินเป็นอุปสรรคในการทำงานอย่างยิ่ง เช่น เรื่องค่าแรงขั้นต่ำที่ถูกกำหนดใหม่
- อ.วีระพันธ์ :** - เรามีการมองอดีต มองปัจจุบัน เราต้องมองอนาคตด้วย มองว่าเราจะศึกษาถึงเรื่องอะไรบ้าง ควรต้องมีการ integrate เข้ากันในแต่ละกลุ่มที่ทำงานด้วยกัน reaction ระหว่าง human น่าจะเป็นสิ่งสำคัญในการทำงาน ปัจจุบัน participatory approach เป็นสิ่งสำคัญ
- ผศ.วิชัย :** - ข้อมูลที่รวบรวมมามีมาก มีกันหลาย field หลาย effects เราย่นามวิเคราะห์จะต้องมองภาพรวมไม่ให้ขาดเหลือ ควรเริ่มต้นรวบรวมองค์ความรู้ที่มีก่อนโดยดูจากศักยภาพที่มีอยู่ องค์ความรู้ที่มีอยู่ และทรัพยากรที่มีอยู่
- ผศ.วรวิมล :** - ต้องพิจารณาว่า งานนี้เป็นเพียงการรวบรวมประมวลผลงานหรือเปล่า
- ผศ.สมศักดิ์ :** - ถ้าพิจารณาในกรอบเวลา 2 เดือน งานที่ทำน่าจะพอแล้ว
- อ.รุจ :** - ในฐานะผู้ประสานงานโครงการในส่วนของสำนักวิจัยและพัฒนา เห็นว่าจะต้องคำนึงถึงทรัพยากรและข้อจำกัดต่าง ๆ แต่ทั้งนี้มหาวิทยาลัยจะต้องมีนโยบายที่ชัดเจน
- รศ.สัณห์ชัย :** - ความมองไปข้างหน้า สู่กิจกรรมและการพัฒนากลุ่มน้ำที่ยั่งยืน
- ควรจัดทำเป็นฐานข้อมูล
- ควรจัดประชุมอีกครั้ง เชิญองค์กรและบุคคลที่เกี่ยวข้องภายนอกที่เกี่ยวข้อง
- ควรวิเคราะห์ให้เห็นภาพที่ชัดเจน

- อ.วีระพันธ์ : - ควรศึกษาประวัติศาสตร์ เน้นการผสมผสาน และการใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดและมีความยั่งยืน
- ควรทบทวนบทบาทของศูนย์ GIS ซึ่งตามมติ ค.ร.ม.ให้จัดการข้อมูลด้วย แต่ปัจจุบันยังเน้นการรวบรวมข้อมูล
- รศ.เสาวภา : - ควรสนใจผลกระทบจากการทำนาในบริเวณทะเลสาบสงขลาตอนนอก และให้ความสำคัญกับสังคม

=